

Trendovi javnog mnijenja u 2021. – neodlučni odlučuju

Pavao Škoko Gavranović, univ. bacc. pol.
diplomski student politologije na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu,
pavao.skoko-gavranovic@studenti.fpzg.hr

Uvod

Cilj ovoga istraživanja je analizirati podatke iz javno dostupnih anketa o popularnosti političkih stranaka u Hrvatskoj u 2021. godini. Kroz analizu ćemo odrediti kretanje broja neodlučnih birača na godišnjoj razini i pritom testirati tezu o tome je li neodlučni odlučuju. Teza da neodlučni odlučuju počiva na dvjema premisama, prvoj da je dio biračkog tijela ukopan na svojoj poziciji te ne mijenja političku preferenciju i drugoj premisi da su neodlučni heterogena skupina koja usprkos svojoj raznolikosti ima slične obrasce glasovanja. Iz rada koji je detaljnije obuhvatio prošlogodišnja ispitivanja javnoga mnijenja, u kojem sam bio zaključio kako se HDZ-u može dodati tri postotna boda na anketne rezultate (Škoko Gavranović, 2021: 30-31) iskoristit ćemo prosječan broj neodlučnih u godini kao referentnu točku za promatranje broja neodlučnih u ovoj godini. U radu ću analizirati anketnu popularnost političkih stranaka sve do kraja godine i pratiti kako se njihova podrška mijenja s obzirom na promjenu broja neodlučnih birača. Na taj način pokušat ću utvrditi utječu li i koji politički trenutci na porast ili smanjenje broja neodlučnih birača.

Svjestan sam činjenice da neodlučni birači značajno utječu na ishod izbora te da ih ankete ne mogu kvalitetno „pripisati“ niti jednoj političkoj opciji. Stoga ću pokušati prikazati kako bi izgledala prosječna podrška strankama na godišnjoj razini kada bi se neodlučni birači odlučili, u većoj mjeri, samo za jednu političku opciju. Uz sve navedeno, uzimam u obzir i činjenicu da su u svibnju ove godine provedeni lokalni izbori. Znamo kako su ankete sve točnije što smo bliže izborima; pa tako Daniela Širinić (2011: 22) navodi u svom radu provedenom odmah nakon parlamentarnih izbora 2011.: „(...) što se istraživanje provodi vremenski bliže stvarnim izborima, anketni rezultati bit će bliži izbornim rezultatima.“ Uz tu činjenicu očekujemo oscilaciju u broju neodlučnih birača oko svibnja te odraz izbornih uspjeha ili neuspjeha na stranačku popularnost u istraživanjima neposredno nakon lokalnih izbora. Odmah na početku naglašavam kako su sve ankete provedene na razini cijele Hrvatske kao jedne izborne jedinice, što utječe i na narav podataka korištenih u ovome radu.

U prošleme radu, pa tako i u ovom, ističem „važnost izvora informacija potpuno je drugačija kada su u pitanju izborna očekivanja: rezultati ankete, kako su navodili ispitanici, najdominantniji su faktor. Ostali izvori informacija [o mogućem izbornom ishodu] utječu samo u nekim slučajevima, a taj je utjecaj na ispitanike bio puno slabiji“ (Zerback, Reinemann i Nienireza, 2015: 470). Javno dostupne ankete se moraju dodatno istraživati, a njihovi rezultati analizirati te što je moguće vjerodostojnije predstavljati. To je obveza svih koji djeluju kroz medije, odnosno koji djeluju prema i u javnosti.

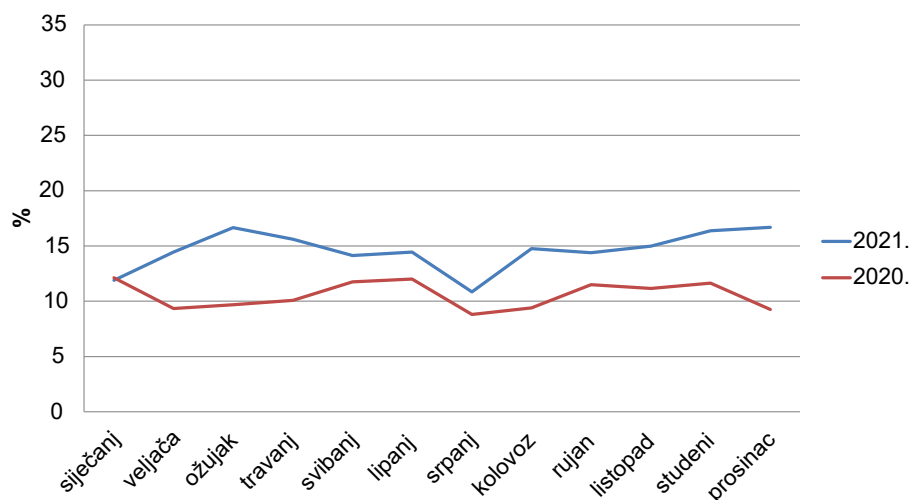
Metodologija

Koristeći se podacima iz dvije redovite ankete, *Cro Demoskop* i *Crobarometar*, koje objavljuju RTL i Nova TV te *HRejtingom* kojeg manje redovito objavljuje HRT, dat ću pregled kretanja popularnosti političkih stranaka u 2021. te pokazati kako su neodlučni postali odlučujući faktor s kojim svi politički akteri moraju ozbiljno računati. Razloge zašto moraju ozbiljno računati na njih prikazat ću kroz scenarij preračunavanja neodlučnih birača. Često znamo vidati kod televizijskih kuća princip po kojem neodlučne birače razvrstavaju na način sličan rasporedu svih ostalih glasova, odnosno stranačkih preferencija. U ovome radu ću primijeniti drugi scenarij preračunavanja, gdje se 70% neodlučnih birača dodaje samo jednoj političkoj opciji. Na taj način svaka će stranaka znati kako bi mogao izgledati njen izborni rezultat ako bi se neodlučni birači odlučili za nju. Ovdje ističem kako je sve grafikone izradio autor, a podatci korišteni u njima su uprosječeni bilo na mjesečnoj, bilo na godišnjoj razini, iz rezultata istraživanja političkog mnijenja.

Neodlučni u 2021.

Prije nego li se upustim u analizu popularnosti političkih stranaka u ovoj godinu želim dati prikaz kretanja broja neodlučnih u 2020. i 2021. godini. Naime u obje godine imali smo po jedne izbore, prvo parlamentarne prošle godine u srpnju i lokalne izbore ove godine u svibnju. Ono što možemo odmah zamijetiti (*Grafikon 1*) jest da se broj neodlučnih u obje godine smanjio u srpnju. Prošle godine sam taj fenomen pripisivao izborima koji su se održali netom prije, odnosno očekivao sam kako će broj neodlučnih pasti zbog održavanja izbora. „Broj neodlučnih neposredno poslije izbora vratio se na svoju uobičajenu razinu od oko 10%“ (Škoko Gavranović, 2021: 29). No, iz grafičkog prikaza vidimo da se to u ovoj godini dogodilo u isto vrijeme, premda su izbori održani dva mjeseca ranije.

Grafikon 1. Neodlučni birači, 2020.-2021.

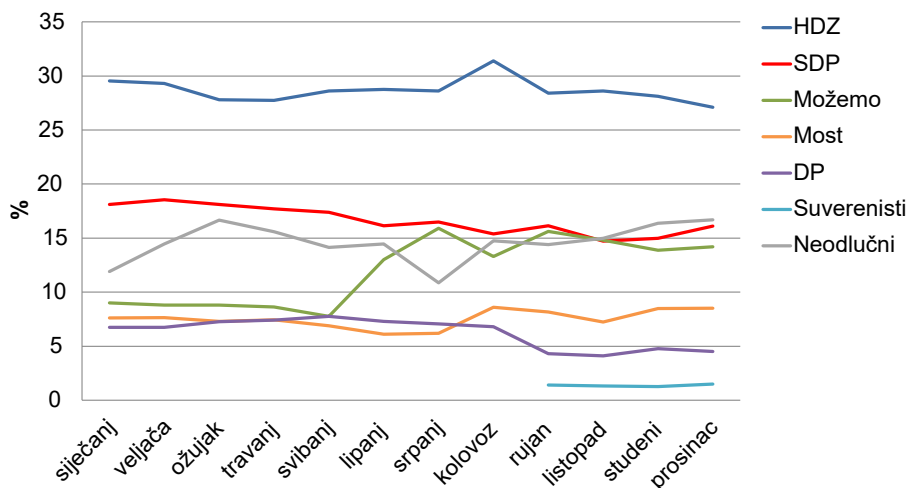
Stoga možda možemo reći kako kretanje broja neodlučnih birača nije ovisilo o provedbi izbora. Ova teza je u suprotnosti s općim uvjerenjem koje postoji unutar dijela akademske zajednice. Ovo je fenomen koji bi trebalo dodatno istražiti, budući da ne možemo donositi konkretnije zaključke na osnovi samo dvije godine podataka.

Osim navedenoga, ovdje uočavamo još dva zanimljiva fenomena; prvi je da se broj neodlučnih na godišnjoj razini povećao i drugi da se broj neodlučnih u 2021. nastavio povećavati prema kraju godine, za razliku od 2020. kada je padao kako se bližio kraj godine. Tako smo prošlu godinu završili s oko 9% neodlučnih birača, a ovu ćemo završiti sa skoro 17%, što neodlučne nedvojbeno čini drugom najjačom političkom skupinom u državi.

Stranke i neodlučni – mogući scenariji

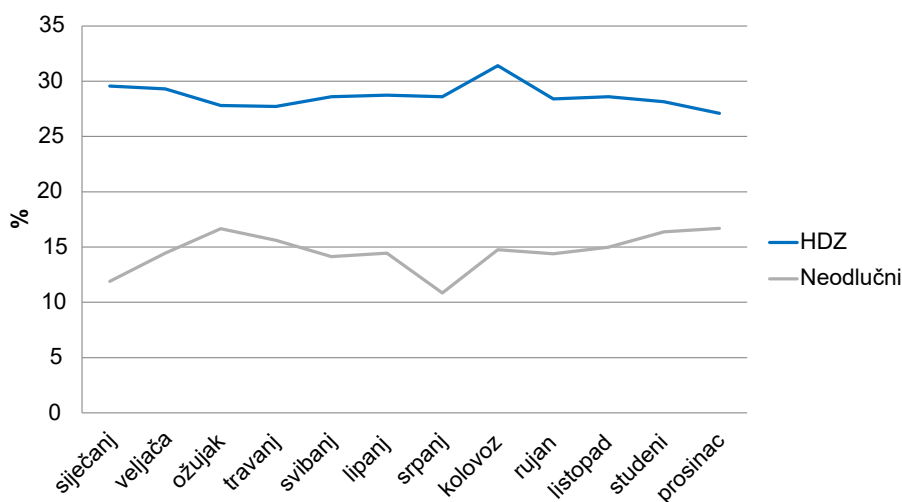
U središnjem dijelu ovoga rada pozabavit ću se tezom da neodlučni odlučuju, odnosno da s obzirom na njihovu brojnost i njihov obrazac glasovanja oni određuju izbornog pobjednika u određenim okolnostima. Za početak nam je potreban pregled odnosa svih relevantnih političkih opcija, zatim usporedba njihove anketne podrške s brojem neodlučnih birača i na kraju model koji pretpostavlja snažnu podršku jednoj političkoj opciji u bazenu neodlučnih birača.

Grafikon 2. Rejting stranaka u 2021.

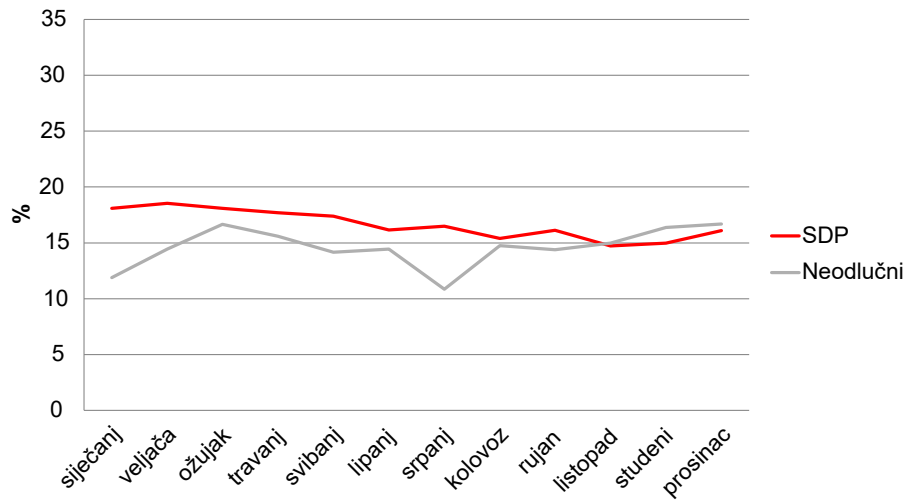
Iz **Grafikona 2** jasno vidimo dominaciju HDZ-a; njihova je podrška stabilna i postotni bod do dva ispod 30 posto. Tu se ponajviše očituju dva fenomena koji su odredili tako snažan rejting HDZ-a u 2021., a to su nastavak pandemije izazvane novim koronavirusom i slaba opozicija. Potonji razlog je možda više od svega utjecao i na tako stabilan rejting vladajuće stranke te na ovako visok broj neodlučnih birača.

Grafikon 3. HDZ i neodlučni birači

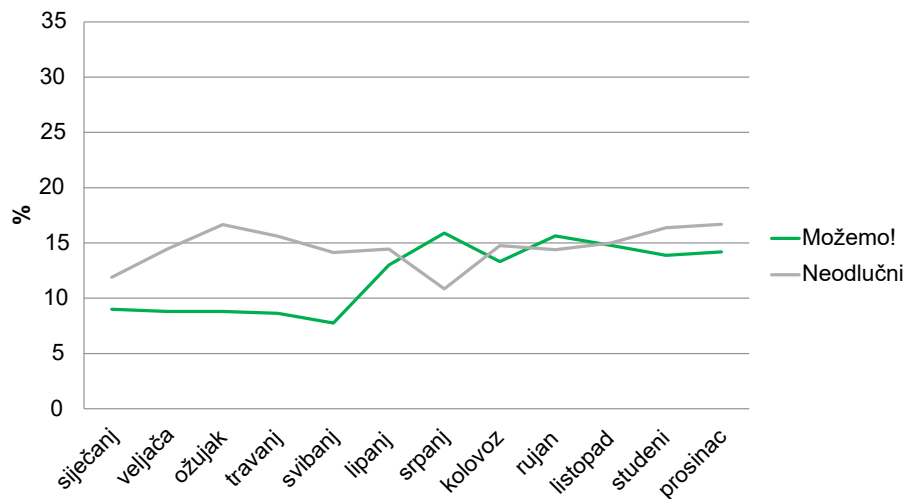
Broj neodlučnih birača je stabilan, na oko 15 posto, ako izuzmemo oscilaciju u takozvanoj „srpanjskoj rupi“. Zanimljivo je pratiti samo kretanje podrške HDZ-a, koja je očito skočila u kolovozu i „srpanjsku rupu“ kod neodlučnih birača koja ne korespondira sa skokom podrške HDZ-u. Naime, očekivalo bi se da se broj neodlučnih, ako padne u jednom trenutku, prelije određenoj političkoj opciji, no to u ovom slučaju nije bio HDZ.

Grafikon 4. SDP i neodlučni birači

Grafikon 4 pokazuje kako su se podrška SDP-u i broj neodlučnih birača sljubili pred kraj godine. Tako se dogodilo ono što se čini donekle apsurdnim, a to je da glavna ili jedna od glavnih oporbenih stranaka ima manju podršku u javnosti, nego li je broj slučajno okupljenih ljudi u masi neodlučnih. Bitno je uzeti u obzir da je SDP velika stranka s jakom infrastrukturom poput HDZ-a koja je kapilarno spuštена u niz lokalnih zajednica i segmenata društva. Nasuprot tome, neodlučni su birači heterogena skupina ljudi čiji obrasci ponašanja ovise o malom broj faktora koji se određuju neposredno prije izbora. Iz grafikona također uočavamo porast podrške SDP-u pred kraj godine, što je možda usporedivo sa sličnim padom podrške HDZ-u iz prethodnog grafičkog prikaza. Da HDZ i SDP očito dijele stanoviti broj birača govori i trend rasta HDZ-a u kolovozu koji se podudara s padom podrške SDP-u u istom mjesecu.

Grafikon 5. Možemo! i neodlučni birači

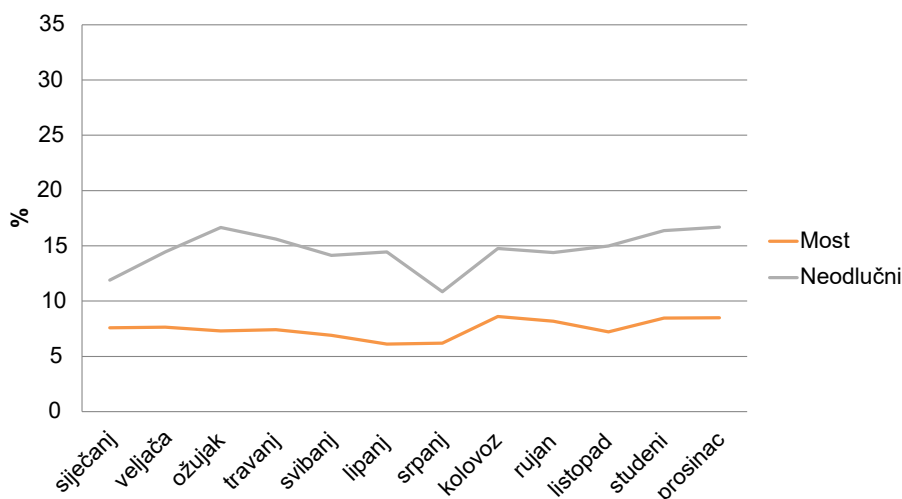

„Srpanjska rupa“ i „srpanjska grba“, tako bi se mogao ukratko opisati **Grafikon 5** koji prikazuje podršku još mladoj stranci Možemo!, koja je dobro iskoristila lokalne izbore, osvojila vlast u Zagrebu sa skoro 200 000 glasova u drugom krugu. Takva podrška jasno se odrazila i u istraživanjima. Isto tako, pad broja neodlučnih birača u srpnju, dva mjeseca nakon lokalnih izbora, savršeno se poklapa s porastom podrške političkoj platformi Možemo!. Nadalje, iz grafikona također vidimo da se ta podrška stečena u srpnju već u kolovozu izjednačila s podrškom iz lipnja. Možemo pretpostaviti da se tu radi o relativno velikim očekivanjima od nove i mlade opcije koja nudi neki novi pristup upravljanju i politici za razliku od HDZ-a i SDP-a, ali isto tako vidimo da se taj osjećaj brzo ispuhao. Ovdje treba napomenuti kako je u

istraživanjima opcija Možemo! bila izjednačena ili blago ispred SDP-a. Tomu je sigurno kumovala podjela kluba zastupnika SDP-a na takozvane grbinovce koji su ostali u SDP-u i bernardićevce koji su oformili novi saborski klub socijaldemokrata. Nažalost istraživanja nikako nisu mogla zahvatiti ovaj politički raskol jer socijaldemokrati nisu formirali vlastitu političku stranku. Iz **Grafikona 5** jasno vidimo da dio neodlučnih birača traži nešto novo i svježije u politici, ali i da kažnjava kada im se ne ispune očekivanja.

Odgovor na pitanje koliko bi se ovakav rast stranke Možemo! mogao odraziti na nacionalnu razinu vlasti nudi Raos, tvrdeći kako „na temelju usporedbe rezultata lokalnih izbora i njima prethodnih parlamentarnih, za Grad Zagreb detektiraju prosječnu vrijednost od 28,51, a za Istarsku županiju 43,53. Ponovno se pokazuje kako je izborna natjecanje u glavnome gradu uvelike nacionalizirano, a u Istri regionalizirano, odnosno da Zagreb ima prilično visoku razinu izborne kongruencije“ (Raos, 2021: 14). U radu koji uspoređuje učinke parlamentarnih izbora i obrasce glasovanja s njih na lokalnoj razini uočeno je da Zagreb ima značajniju povezanost načina glasovanja od drugih dijelova u Hrvatskoj. Stoga možemo reći da rast Možemo!, uz pad SDP-a, dovodi do daljnjeg cijepanja glasova na ljevici. Takvo stanje najviše pogoduje vladajućem HDZ-u.

Grafikon 6. Most i neodlučni birači

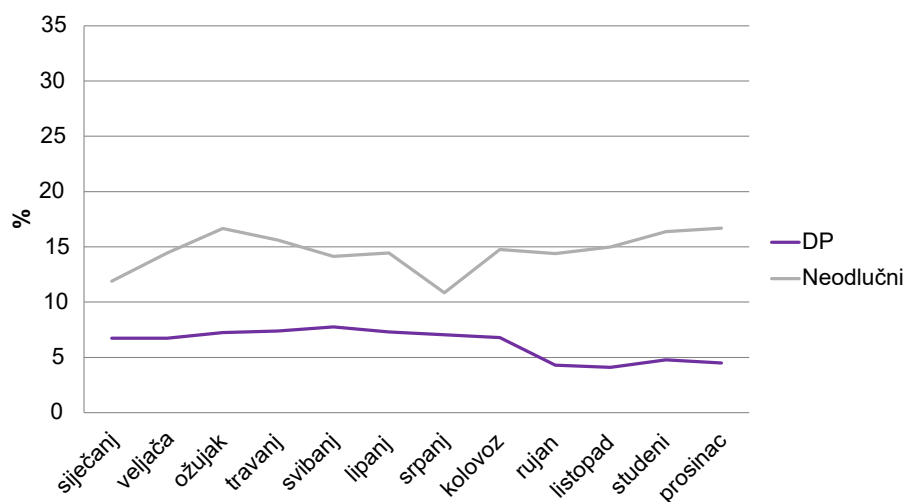
Grafikon 6 nam pokazuje kretanje podrške Mostu kao stranci koja je u prvoj trećini godine imala stabilnu podršku od oko 8 posto, ali se njihova podrška srozala na 6 posto kada su se približili lokalni izbori. Ovo se može povezati s relativno slabim kandidatom Mosta u Zagrebu gdje je u ime Domovinskog pokreta u bitku krenuo Miroslav Škoro. Most i Domovinski pokret očito dijele biračko tijelo, a to ćemo još jasnije vidjeti u **Grafikonu 7**, što je dodatno potkrijepljeno skokom podrške Mostu sa 6 na 10 posto u kolovozu, kada je Miroslav Škoro napustio Domovinski pokret kojeg je bio začetnik, stranke koja je u početku nosila njegovo ime. Škorinim napuštanjem Domovinskog pokreta dolazi do preslagivanja karata na desnici, ali Škoro nije otišao u Most, već je otišao u klub Hrvatskih suverenista, no o njima malo kasnije. Zašto je uslijed toga događaja porasla podrška Mostu? Odgovor se možda krije u racionalnosti glasovanja, odnosno davanju preferencija, desnih birača. Odlazak Miroslava Škore iz Domovinskog pokreta može se opisati kao jedan politički nezreo potez. Napustiti stranku koje ste osnivač i koja je nosila vaše ime ne dovodi samo relevantnost te stranke u pitanje, već i vas kao osnivača. Desni birači su se s pravom pitali koja je opcija prava za njih. U kolovozu je porasla podrška i HDZ-u, dijelom zbog pada podrške SDP-u, ali sigurno je i jedan manji dio birača Domovinskog pokreta, barem privremeno, sigurnu luku našao u HDZ-u. Most je svakako najviše profitirao odlaskom Miroslava Škore iz Domovinskog pokreta.

Poraz na zagrebačkim izborima i posljedični odlazak Miroslava Škore, koji su doveli do pada podrške Domovinskom pokretu, nisu bili jednokratni fenomen. Nakon njegovog odlaska Domovinski pokret je za predsjednika izabrao bivšeg HDZ-ovca i kandidata za zamjenika predsjednika te stranke, vukovarskog gradonačelnika Ivana Penavu. Radi se o čovjeku koji po svemu diše i živi ideal desnih birača. No, vidimo da to nije pomoglo, jedan se manji dio birača Domovinskog pokreta prelio u neodlučne te se usprkos izboru novog članka nije vratio. Domovinski pokret godinu je započeo uz podršku ispod 7 posto, da

bi je do lokalnih izbora podigao na oko 8 posto, a godinu završava s podrškom ispod 5 posto. Da se tu radilo o političkoj opciji koja ima snažnu regionalnu bazu, kao IDS u Istri ili Most u južnoj Dalmaciji, onda takva podrška ne bi morala biti razlog za zabrinutost, no Domovinski pokret nema lokalne utvrde. To je politička opcija kojoj uz ovakve trendove prijete ispadanje iz Sabora na idućim izborima. Možda je preuranjeno, no ne vidim prostora za značajan oporavak trenda Domovinskoga pokreta, pa stoga smatram kako upravo gledamo propast još jedne u nizu desnih opcija koja je nastala iz neke od struja unutar HDZ-a.

Ovdje ću se još kratko osvrnuti Hrvatske suvereniste, stranku kojoj se Škoro nije formalno priključio (za razliku od njegove sestre, Vesne Vučemilović), no član je njihovog saborskog kluba. Do dolaska Miroslava Škore u klub, ta se stranka brojala u skupini „ostali“ u istraživanjima. Od dolaska Miroslava Škore vidimo da se ta stranka probila iznad podrške od 1 posto te se njena podrška kreće oko 1,5 posto. Ovdje treba priznati da je u njihovom slučaju došlo do značajnog rasta podrške. Isto tako neizbježan je zaključak da je Škoro svojim trostrukim izbornim nastupom predsjednik-premier-gradonačelnik i izlaskom iz vlastite stranke izgubio značajan dio političke podrške.

Grafikon 7. Domovinski pokret i neodlučni birači

Neodlučni odlučuju

Nakon iscrpne analize kretanja podrške političkim strankama i njihovog odnosa prema neodlučnim biračima prelazim na dio rada u kojem ću prikazati kako bi izgledala podrška svake relevantne političke opcije kada bi se njima priklonio značajan dio neodlučnih birača. Prije samog modela želim istaknuti kako smo potvrdili da su neodlučni heterogena skupina u kojoj se nalaze birači koji osciliraju između HDZ-a i SDP-a, dio desno orijentiranih birača, onih birača bez opcije (protestni birači) te birača koji traže nove političke opcije. Kod neodlučnih ima svega pomalo. Stoga bi bilo poželjno vidjeti detaljnije istraživanje koje bi prvo strukturiralo neodlučne birače i koje bi potom pokušalo utvrditi koji su njihovi motivatori za sudjelovanje u izborima te davanje podrške određenoj političkoj opciji.

Razlog za izradu ovog modela su parlamentarni izbori 2020. Na njima smo do samog kraja imali oko 10 posto neodlučnih glasača, a vidjeli smo na izbornom rezultatu da su se dominantno odlučili za HDZ kao opciju čiji je izborni vođa ostavio bolji dojam u televizijskim sučeljavanjima koja su obilježila posljednji tjedan kampanje. Tomu je dokaz razlika između anketne podrške HDZ-u koju sam u prethodnom radu uvećao kroz model HDZ +3, a čak ni to nije bilo dovoljno da se dođe do konačnog rezultata koji je za vladajuću stranku naposljetku iznosio 37 posto na nacionalnoj razini.

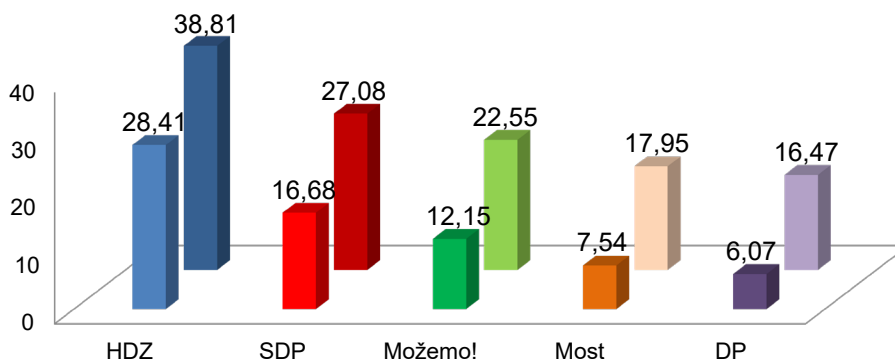
Kao što se vidi na **Grafikonu 8**, ako pretpostavimo da će neodlučni birači češće birati samo jednu političku opciju nego li da se samo ravnomjerno rasporede prema aktualnoj podršci strankama, dolazimo do

rezultata koji skoro savršeno odgovara izbornim rezultatima iz 2020. Ova konstatacija se odnosi isključivo na HDZ, odnosno nije primjenjiva na SDP, s obzirom na unutarnja previranja, raskole i jačanje drugih opcija na ljevici u ovoj godini.

Ovako bi izgledala podrška svakoj pojedinoj relevantnoj političkoj opciji ako bi 70 posto neodlučnih odlučilo glasovati baš za nju. Tako bilo koja politička opcija raste za 10,4 posto, što čini 70 posto od ukupnog godišnjeg prosjeka broja neodlučnih birača, koji iznosi 14,85 posto. Zbog jednostavnijeg prikaza podataka sve brojke su zaokružene na dvije decimale. Vidimo da čak i u idealnoj situaciji za SDP, kada bi 70 posto neodlučnih birača glasovalo za njih, oni ne bi dosegli anketni prosjek HDZ-a u 2021., a tom broju treba dodati još 3 postotna boda kako nalaže model HDZ +3. Nasuprot tome, u idealnom slučaju za Možemo moguć je scenarij preskakanja SDP-a, ali ovog puta sa značajnom razlikom. Isto tako vidimo da i Most i Domovinski pokret imaju mogućnost postati druga politička opcija ako bi uspjeli pridobiti neodlučne birače.

Ovaj jednostavni model pokazuje da neodlučni doista odlučuju. kada bi određene stranke (SDP i Možemo!) uspjele ponoviti na idućim parlamentarnim izborima uspjeh HDZ-a kod neodlučnih birača, mogle bi formirati i saborsku većinu. Iz ovoga vidimo koliko je važno na pravilan način, a vjerujem i u pravome trenutku, pristupiti neodlučnim biračima.

Grafikon 8. Model značajne podrške neodlučnih birača

Zaključak

U ovome radu htio sam istražiti kako se kretao broj neodlučnih birača u ovoj godini te ga usporediti s prethodnom godinom, zatim dati pregled odnosa političkih stranaka s naglaskom na neodlučne birače te na kraju postaviti model koji bi pokazao odnose snaga u slučaju da se neodlučni birači odluče u značajnoj mjeri za određenu stranku. Mogu reći kako je rad ispunio sve navedene ciljeve. Bilo bilo poželjno kada bi se napravilo detaljnije istraživanje kroz koje bismo dobili bolji uvid u strukturu i motivacije neodlučnih birača. Najnovija istraživanja, poput onog o ponašanju birača i postojanju dobnog jaza koje utvrđuje povezanost preferencija starijeg biračkog tijela da glasuje za etablirane lijeve stranke (SDP), ističu kako „buduća bi istraživanja trebala ispitati u kojoj mjeri je ovo nagovještaj smjene generacija i otvaranja dobnoga jaza u biračkom ponašanju, te u kojoj mjeri je starenje birača koji preferiraju etablirane stranke lijevo od centra otvorilo prostor novim strankama na ljevici u mobilizaciji mlađih birača“ (Vuksan-Ćusa i Raos, 2021: 31). U prethodnom radu, a ovaj rad je sasvim sigurno nastao na njegovome temelju, istaknuo sam potrebu za snažnijim angažmanom akademske zajednice u pogledu praćenja anketa i modeliranja rezultata. „Sustavna znanstvena istraživanja mogla bi otkriti koje su društvene skupine spremnije sudjelovati u telefonskim anketama. Taj podatak omogućio bi i razvoj teorijskih modela pogreške u stopi odaziva karakterističnih za Hrvatsku. Većina anketnih pitanja u Hrvatskoj samo su

prevedene konstrukcije upitnika iz drugih zemalja zbog čega su često nespretno formulirana“ (Širinić, 2011: 22). Iako je između rada Daniele Širinić i mojeg rada ranije ove godine proteklo deset godina, ovaj tekst predstavlja nastavak napora da odgovorimo na navedeno pitanje te uspostavimo kvalitetan sustav praćenja anketnih rezultata, njihovog modeliranja, a posljedično i njihovog predstavljanja javnosti.

Literatura

Cro Demoskop (2021). Cro Demoskop. *rtl.hr*. <https://www.rtl.hr/vijesti-hr/pretrazivanje/?upit=cro+demoskop>

Crobarometar (2021). Crobarometar. *Dnevnik.hr*. <https://dnevnik.hr/#toggle=searchToggle:true>

HRejting (2021). HRejting. *hrt.hr*. <https://www.hrt.hr/pretraga?q=hrejting>

Raos, V. (2021). Zagrebački izbori: preklapanje lokalnog i nacionalnog. *Političke analize*, 10(37), 13-22.

Širinić, D. (2011). Što piše između redaka: predizborna istraživanja u Hrvatskoj. *Političke analize*, 2(8), 16-25.

Škoko Gavranović, P. (2021). Anketni i stvarni rezultati izbora 2020. *Političke analize*, 10(38), 24-31.

Vuksan-Ćusa, B. i Raos, V. (2021). Dijete u vremenu: Dob i biračko ponašanje u Hrvatskoj. *Političke perspektive*, 11 (1), 7-38.

Zerback, T. Reinemann, C. i Nienierza, A. (2015). Who's Hot and Who's Not? Factors Influencing Public Perceptions of Current Party Popularity and Electoral Expectations. *The International Journal of Press/Politics*, 20(4), 458-477.